

¹ Mersudin Avdibegović

² Dijana Vuletić

¹ Elmedina Krilašević

¹ Amila Selmanagić

ŠUMSKA REKREACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI SA OSVRTOM NA STANJE U HRVATSKOJ

Apstrakt: Održivo gazdovanje šumskim resursima podrazumjeva uravnoteženo zadovoljavanje socioloških, ekoloških i ekonomskih zahtjeva društva u odnosu na šumu. Sociološke funkcije šuma su mnogobrojne. Neke od njih kao npr. sakupljanje šumskih plodova i bilja od strane lokalnog stanovništva mogu se smatrati tradicionalnim, običajnim pravom. Druge, kao što su mogućnost rekreacije i turizma postaju sve značajnije u mnogim evropskim zemljama. U BiH ne postoje sveobuhvatni i pouzdani podaci o korištenju šuma u svrhu zadovoljavanja rekreacionih potreba stanovništva, što u znatnoj mjeri onemogućava kreiranje dosljedne šumarske politike i implementaciju koncepta multifunkcionalnog šumarstva. U ovom radu su prikazani osnovni pokazatelji rekreacionog korištenja BiH šuma sa posebnim težištem na slijedeće aspekte: šumoposjednički odnosi i legislativni okvir u kontekstu rekreacione funkcije šuma, planiranje upravljanja rekreacionim šumama, konflikti između različitih interesnih grupa i stanje rekreacione infrastrukture. Pored toga prikazano je stanje u Hrvatskoj sa obzirom na navedene aspekte.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, održivo gazdovanje šumama, šumska rekreacija, šumarska politika, multifunkcionalno šumarstvo.

FOREST RECREATION IN B&H WITH OVERVIEW ON CROATIAN SITUATION

Abstract: Sustainable forest management implies balanced satisfaction of social, ecological and economic demands of society towards forests. There are numerous social functions of forests. Some of them e.g. collection of forest fruits and plants by local population can be considered as traditional, custom rights. Others, such as recreation and tourism are becoming more important in many European countries. In B&H, there are no comprehensive and reliable data on forests usage for the purpose of fulfilling recreational needs of the population. To a large extent, this prevents creation of consistent forest policy and implementation of multiple use forestry concept. This paper presents some basic indicators of forest recreation in B&H with special focus on the following aspects: forest ownership pattern and legislation in context of forest recreation, forest recreation planning, conflicts between stakeholders and forest recreation infrastructure. In addition, the situation in Croatia will be explained in accordance with the aspects mentioned.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, Sustainable Forest Management, Forest Recreation, Forest Policy, Multiple Use Forestry.

¹ Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu

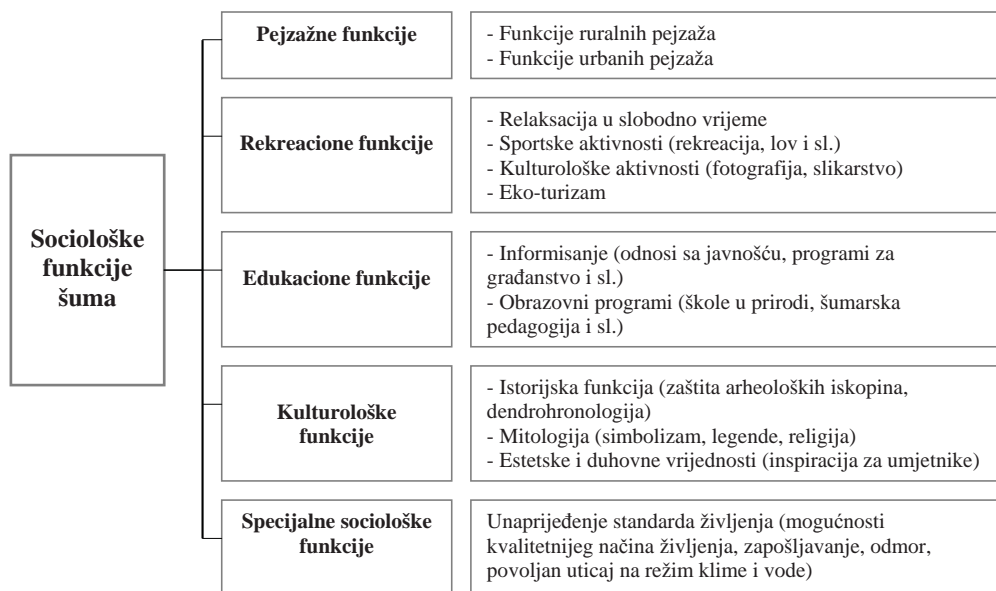
² Šumarski institut Jastrebarsko

Uvod

Šuma je složen ekosistem koji obezbjeđuje različite dobrobiti za društvo. Održivo gazdovanje šumama podrazumjeva održavanje i unapređenje šuma uz obezbjeđivanje svih njihovih funkcija za sadašnje i buduće generacije. Na osnovu FAO klasifikacije, funkcije šuma se mogu podijeliti na: funkciju zaštite biodiverziteta, funkciju zaštite zemljišta i voda, proizvodnu funkciju i sociološku funkciju (FAO, 2004). Šumarska legislativa u BiH je usklađena sa navednom klasifikacijom.

U većini evropskih zemalja, pa tako i u BiH i Hrvatskoj, proizvodnja drveta predstavlja još uvijek primarnu funkciju šuma. Međutim, ekološke funkcije šuma postaju sve bitnije, ponekad prevazilazeći i po značaju i po vrijednosti ekonomsku funkciju kao primarni cilj gazdovanja. Sociološke funkcije šuma također nisu novost. Neke od njih kao npr. sakupljanje šumskih plodova mogu se smatrati običajnim pravom lokalnog stanovništva. Druge, kao što su rekreacija i turizam postaju sve značajnije. Zajedno sa porastom značaja i kompleksnosti socioloških funkcija šume raste i mogućnost pojave konflikata između različitih upotreba šume. Vremenom su se javile preciznije klasifikacije socioloških funkcija šume, od kojih je na Shemi 1. prikazana klasifikacija prihvaćena od strane Evropskog parlamenta (Rey i Hermeline, 1997).

Shema 1. Klasifikacija socioloških funkcija šuma

Pod šumskom rekreacijom se podrazumjeva svaki vid rekreacije koji se dešava u šumi, bez obzira da li šuma obezbjeđuje primarni razlog rekreacijskih aktivnosti (Douglass, 2000). Naučno-istraživački rad u području rekreacionih aspekata šume intenziviran je u posljednjih nekoliko decenija a istraživanja u Evropi su uglavnom provedena u visoko urbanizovanim zemljama. Kako bi se prikupilo sveobuhvatno i primjenjivo znanje o rekreaciji u evropskim šumama javila se potreba za naučnim istraživanjem koje poštuje pan-evropske aspekte šumskih funkcija i uvažava lokalne razlike između evropskih zemalja. U cilju poboljšanja kvaliteta informacija dostupnih kreatorima političkih odlu-

ka i upravljačima šuma o koristima šumske rekreacije, pokrenuta je COST akcija E33 – Šume za rekreaciju i prirodni turizam (FORREC) projekat (<http://www.openspace.eca.ac.uk/costE33/objectives.htm>) u kojem učestvuju 23 evropske zemalje.

Cilj ovog rada je procjena trenutnog stanja i potencijala za korištenje šuma u svrhu rekreacije i turizma u BiH, s osvrtom na stanje u Hrvatskoj. U tu svrhu je korištena metodologija za procjenu rekreacionih aspekata šuma razvijena od strane COST E33 projekta, na osnovu koje su prikupljeni podaci o osnovnim pokazateljima rekreacionog korištenja BiH i Hrvatskih šuma, te postojećim konfliktima i njihovom intenzitetu.

Rezultati

Šume pokrivaju oko 50% ukupne teritorije Bosne i Hercegovine (NEAP, 2003). One prostorno nisu ravnomjerno raspoređene, ali se procjenjuje da približno 2/3 populacije bez značajnijih finansijskih izdataka i utroška vremena mogu pristupiti šumama u svrhu rekreacije. U pogledu vlasničke strukture postoje dva osnovna tipa vlasništva nad šumom u BiH. To su privatne šume i državne šume. Na privatne šume otpada 19,30%, dok su 80,70% državne šume (NEAP, 2003). U pojedinim područjima postoje razlike po pitanju vlasničke strukture. U sjevernim dijelovima BiH je procent privatnih šumskih posjeda znatno veći. Također veličina privatnih posjeda varira, tako da u ravničarskim predjelima na sjeveru zemlje postoje relativno veći privatni šumski posjedi. U Hrvatskoj šume i šumska zemljišta zauzimaju 43% ukupne teritorije prilično ravnomjernog rasporeda. Na državne otpada 81% a na privatne 19% s time da je značajan dio državnih šuma u procesu povratka imovine što će dovesti do smanjivanja površina državnih šuma. Trenutno nije moguće procijeniti stanje ovog odnosa u budućnosti.

Šumarska, okolišna i legislativa o lovu, u manjoj ili većoj mjeri tretira pitanja vezana za šumsku rekreaciju. Zakon o šumama F BiH propisuje da bez obzira na vlasništvo, svi građani imaju pravo kretanja šumom ili šumskim zemljištem u svrhu rekreacije. U vezi sa tim, šumarska preduzeća ili vlasnici šume nisu obavezni preduzeti specijalne mjere predostrožnosti prema posjetiocima šuma i ne smatraju se odgovornim za bilo kakve štete ili povrede koje pretrpe takve osobe, osim ako su bile namjerno nanesene ili izazvane nehatom. Bez odobrenja od strane šumarskih preduzeća ili vlasnika šume, posjetioci ne smiju poduzimati aktivnosti kao što su logorovanje u šumi, sakupljanje sekundarnih šumskih proizvoda težih od 1 kg ili ulazak u pošumljena područja i šumske rasadnike. Šumarska legislativa se temelji na održavanju potrajnosti šuma i svih njenih funkcija među kojima nabraja i rekreacionu no ipak je najčešće smješta u kontekst zaštićenih šuma posebne namjene. U smislu prava građana da neometano koriste šumu u svrhu rekreacije, očekuju se određene promjene s jačanjem organizacija privatnih šumovlasnika koji bi mogli dobiti pravo zabrane ometanja njihovih posjeda.

Entitetskim zakonima o šumama u BiH predviđena je mogućnost proglašavanja šuma sa posebnom namjenom u koje, između ostalog spadaju šume namjenjene za izletišta, odmor, opšte obrazovanje, rekreaciju, turizam, klimatska i druga lječilišta. Osim toga, u okolišnoj legislativi je navedeno da se određena zaštićena područja ustanovljavaju i u svrhu rekreacije (Službene novine F BiH, 2003).

U poređenju sa ostalim funkcijama šuma, može se ocijeniti da rekreaciona funkcija još uvijek nije izražena u BiH, mada postoje ogromni potencijali za razvoj rekreacije i turizma u šumama, koji se ogledaju u postojećim prirodnim vrijednostima i rastućim zahtjevima društva za rekreacijom u prirodnim područjima.

Planiranje i gazdovanje šumama u svrhu obezbjeđenja rekreacione funkcije šuma ne spada u bazična znanja i vještine šumarskih stručnjaka u BiH. Formalno obrazovanje

šumarskih stručnjaka a samim tim i provođenje aktivnosti gazdovanja u smislu favorizovanja šumske rekreacije nisu na zadovoljavajućem nivou. To se podjednako odnosi na sve šume, bez obzira na tip vlasništva, iako su po ovom pitanju šumarska preduzeća u izvjesnoj prednosti u odnosu na privatne šumovlasnike. Dok privatni šumovlasnici u upravljanju svojim šumama po pravilu ne uzimaju u obzir rekreacione funkcije šuma, u pojedinim šumarskim preduzećima se javljaju naznake razmišljanja u ovom pravcu. Međutim, sa sigurnošću se može tvrditi da je u procesu planiranja gazdovanja šumskim resursima i izradi planova gazdovanja još uvijek izražen princip dominacije tehničkog autoriteta, a da se multifunkcionalnom gazdovanju šumskim resursima (čiji je šumska rekreacija neodvojivi dio) ne pridaje dovoljno značaja. Značaj socioloških funkcija šuma pomalo raste u Hrvatskoj kao rezultat procesa certifikacije, rastućih pritisaka od korisnika, razvoja turizma te procesa približavanja Evropi. No to je tek početak puta i mnoge promjene tek predstoje.

Generalno se može reći da postoje različite vrste konflikata vezanih za šumsku rekreaciju. U Tabeli 1. je procijenjen intenzitet različitih tipova konflikata po pitanju šumske rekreacije u BiH i Hrvatskoj. Najintenzivniji konflikti u BiH se javljaju između rekreacionih i ostalih interesnih grupa, kao i između samih rekreacionih grupa. Ovi konflikti su uzrokovani čestim ometanjima aktivnosti jedne rekreacione grupe, aktivnostima druge grupe (npr. skijaši nasuprot šetača). Prevelika ekspanzija određenih rekreacionih aktivnosti podrazumjeva ometanje aktivnosti drugih interesnih grupa (npr. aktivnosti raftinga nasuprot aktivnosti ribolova). Ovakvo stanje je najčešće uzrokovano nepostojanjem koncepta učesničkog pristupa u planiranju korištenja prirodnih resursa. Za razliku od toga, u Hrvatskoj su najozbiljniji konflikti uzrokovani različitom upotrebom šuma te različitim interesima posebno između zaštite prirode i drugih korisnika. Razlog tome leži u razdvojenosti ingerencija nad šumama u tri Ministarstva (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog planiranja i Ministarstvo kulture odnosno njegov Odjel za zaštitu prirode) te preklapanjima ovlasti koje proizlaze iz zakonskih propisa svakog pojedinog resora.

Tabela 1. Intenzitet konflikata vezanih za šumsku rekreaciju u BiH

Konflikti vezani za šumsku rekreaciju	Ocjena (1 = slab intenzitet...5 = jak intenzitet)	
	BiH	Hrvatska
Konflikti između različitih rekreacionih grupa	4	2
Konflikti prouzrokovani prevelikom posjetom šumskim područjima	3	2
Konflikti prouzrokovani različitom upotrebom (namjenom) šuma	3	4
Konflikti između rekreacionih i ostalih interesnih grupa	4	4
Konflikti između rekreacije i zaštite prirode	3	3

U Tabeli 2. prikazane su ocjene važnosti pojedinih rekreacionih aktivnosti u šumarstvu BiH kao i ocjene učestalosti konflikata između navednih aktivnosti i aktivnosti očuvanja okoliša i zaštite prirode. Jednostavnije rekreacione aktivnosti koje ne zahtjevaju specijalnu opremu i velike novčane izdatke su ujedno i najpopularnije, sa izuzetkom skijanja. Česte pritužbe od strane organizacija za zaštitu okoline odnose se na neodgovoran odnos osoba koje upražnjavaju rekreaciju prema okolini i prirodi. U Hrvatskoj su

također najpopularnije jednostavne rekreacione aktivnosti, no mnoge druge dobivaju na popularnosti te se značajan pritisak po ovom pitanju tek očekuje u bližoj budućnosti.

Tabela 2. Važnost rekreacionih aktivnosti u BiH i učestalost konflikata između rekreacionih aktivnosti i aktivnosti očuvanja okoliša i zaštite prirode

Aktivnost	Važnost (1 = niska...3 = visoka)		Učestalost (1 = rijetko...3 = često)	
	BiH	Hrvatska	BiH	Hrvatska
Alpsko skijanje	3	1	1	1
Pješačenje	3	3	2	1
Penjanje	2	3	1	2
Vožnja biciklom	2	2	1	1
Jahanje	1	1	1	1
Uprajnjavanje motorizovanih sportova	2	1	2	2
Sakupljanje bobica, gljiva, minerala i sl.	3	3	2	2
Logorovanje	2	2	3	2
Odlazak na piknik	3	2	3	2
Kampovanje	1	1	1	1
Posmatranje divljih životinja i ptica	1	2	1	2
Pecanje	3	3	2	2

Za rekreaciju i turizam zasnovan na prirodnim vrijednostima bitno je na najmanju moguću mjeru svesti uticaje prouzokovane drugim vidovima korištenja šume (buka, emisija gasova, uticaji na vizuelni ugođaj itd.). U Tabeli 3. date su ocjene ozbiljnosti određenih vidova uznemiravanja i njihove učestalosti u konfliktima sa šumskom rekreacijom. Vidljivo je da su najozbiljniji i najučestaliji problemi vezani za buku izazvanu saobraćajem, bacanjem otpada i iskorištavanjem prirodnih resursa. U BiH je česta pojava dotrajalih automobila koji osim intenzivne buke emituju zagađenja i neugodne mirise. Nelegalne deponije su također česta pojava uzrokovana nedovoljno razvijenom ekološkom svijesću građana. Situacija u Hrvatskoj je gotovo identična što se tiče različitih vidova uznemiravanja no učestalost konflikata je nešto manja. Ove razlike proizlaze iz lokalne prirode konflikata. Tako se konflikti vezani uz buku najviše javljaju u šumama uz urbane sredine i velike prometnice, oni vezani uz požare najčešći su u primorskom dijelu, a oni vezani uz iskorištavanje prirodnih resursa uz eksploataciju kamenoloma u šumama i eksploataciju šuma u Parkovima prirode.

Tabela 3. Ozbiljnost različitih vidova uznemiravanja i učestalost konflikata sa šumskom rekreacijom

Uznemiravanje	Ozbiljnost (1 = niska...3 = visoka)		Učestalost (1 = rijetko...3 = često)	
	BiH	Hrvatska	BiH	Hrvatska
Buka uzrokovana letjelicama	2	1	1	1
Buka izazvana saobraćajem	3	1	3	1
Buka izazvana aktivnostima vojske	2	1	2	1
Industrijska buka	2	1	2	1
Druge emisije (neugodni mirisi, prašina)	2	1	2	1
Velike površine pod golom sječom	2	1	2	1
Bacanje otpada (stari automobili i sl.)	3	2	3	2
Izbijanje požara	2	3	2	2
Konstrukcija puteva	3	3	2	2
Iskorištavanje prirodnih resursa	3	3	3	2
Infrastruktura za turizam (ski-liftovi, žičare itd.)	1	1	1	1

Osnovna infrastruktura, koja uglavnom podrazumjeva šumske puteve i staze, je neophodna za rekreaciju. Prisutnost osnovne šumske rekreacione infrastrukture u pojedinim područjima BiH je ocjenjena na sljedeći način: urbana područja – 2, ruralna područja – 3, udaljena područja – 4 (1 = odlična...5 = nezadovoljavajuća). Šuma je pogodnija za rekreaciju ako postoji dodatna infrastruktura. Česte kritike posjetilaca šumi u razvijenim evropskim zemljama, u smislu prenatrpanosti šumskom rekreacionom infrastrukturom i mobilijarom, nisu izražene u BiH. U Hrvatskoj je navedena infrastruktura dosta dobro razvijena i prisutna u zaštićenim područjima i u šumama uz velike urbane sredine. U gospodarskim šumama je, ako se izuzmu lovačke kuće, prilično rijetka a ako i postoji u lošem je stanju i nije prilagođena savremenim zahtjevima različitih korisničkih grupa. U narednoj tabeli predstavljena je učestalost pojavljivanja dodatne infrastrukture u pojedinim područjima.

Tabela 4. Učestalost dodatne infrastrukture za šumsku rekreaciju u pojedinim područjima

Infrastruktura	Urbana područja		Ruralna područja		Udaljena područja	
	(1 = rijetko...3 = često)					
	BiH	Hrvatska	BiH	Hrvatska	BiH	Hrvatska
Kolibe	1	1	2	3	1	2
Ognjišta za loženje vatre	2	2	1	1	1	1
Klupe	3	3	1	1	1	1

Igrališta	3	3	2	1	1	1
Korpe za otpadke	3	3	1	1	1	1
Područja za piknik	2	2	2	2	1	1
Područja za kampovanje	2	1	1	2	1	1
Toaleti	1	1	1	1	1	1
Prirodne i sportske staze	2	3	2	3	1	2
Infrastruktura za edukaciju o okolišu	1	3	1	2	1	2
Kiosci	1	1	1	1	1	1

Kvalitet infrastrukture je jako bitan za šumsku rekreaciju i turizam. Kvalitet se ocjenjuje na osnovu prihvatljivog i originalnog dizajna, redovnog renoviranja, održavanja, provjeravanja sigurnosti i adaptacije tokom godina. Trenutni kvalitet infrastrukture u urbanim, ruralnim i udaljenim područjima u BiH nije na zadovoljavajućem nivou. Glavni razlog za takvo stanje je nedostatak finansijskih sredstava za obnavljanje i održavanje infrastrukture. Stanje postojeće infrastrukture u Hrvatskoj nije na zadovoljavajućem nivou iz već navedenih razloga, no ovdje se primjećuju značajni pomaci, posebno u šumama u blizini većih urbanih sredina. Također se u posljednjih par godina nakon osnivanja javnih ustanova za upravljanjem zaštićenih prostora puno radi na opremanju tih prostora različitim rekreacionim i edukacionim elementima.

Diskusija i zaključak

Urbanizacijom društva i koncentrisanjem velikog broja ljudi na manje površine javlja se i izražena potreba za rekreacijom u prirodi. Gradski parkovi, namjenjeni zadovoljavanju rekreacionih potreba urbanog stanovništva, su prostorno ograničeni i obično nedovoljnog kapaciteta da bi zadovoljili te potrebe. Većina BiH populacije ima nisku platežnu moć, te najprihvatljiviji (najjeftiniji i najpristupačniji) način zadovoljavanja rekreacionih potreba predstavlja odlazak u šumu. Ratna dešavanja su pokrenula migracione procese na relaciji selo-grad što je dovelo do prenaseljavanja gradskih područja. "Nova" urbana populacija, stješnjena u obezprirođeno okruženje, ima izražene potrebe za rekreacijom, što šume u blizini gradova opredjeljuje kao potencijalna rekreaciona područja. Realno je očekivati da će povećanje životnog standarda i ekonomski razvoj uticati na povećanje kvantitativnih i kvalitativnih potražnji za rekreacijom u šumi. U tom smislu, bitno je uočiti postojanje značajnih regionalnih razlika. Za razliku od urbanih područja, u kojima šuma ima izraženu rekreacionu funkciju, u naseljenim ruralnim područjima lokalna privreda značajno zavisi od šumarstva i drvne industrije, te ove grane privrede predstavljaju osnovni, nerijetko i jedini izvor prihoda za lokalno stanovništvo. Šumarstvo bi moglo mnogo više pridonijeti ruralnom razvoju kad bi se koristile i ostale funkcije šuma posebno rekreaciona i zdravstvena.

Svaka rekreaciona aktivnost u prirodi zahtjeva ispunjavanje određenih preduslova, kao što su atraktivnost, pogodna klima, ugodnost, postojanje dovoljno prostora i sl. Generalno šume mogu ispuniti većinu ovih zahtjeva, posebno ako ih se posmatra kao zelenu infrastrukturu čijim se korištenjem otvaraju nova radna mjesta i ostvaruju novi prihodi. Na pogodnost šuma za rekreaciju utiču i drugi faktori npr. pristupačnost i prohodnost šuma, tip vlasništva i način gazdovanja šumskim resursima. Budući da je zakonom omogućena sloboda javnog pristupa šumama u svrhu rekreacije bez obzira na vlasništvo, može se zaključiti da u tom smislu ne postoje značajna ograničenja za rekreaciju.

S obzirom da državne šume primarno imaju ulogu održivog zadovoljavanja mnogostrukih potreba društva, ciljevi gazdovanja trebaju biti prilagođeni tim potrebama. Trenutno stanje ukazuje da se u planiranju gazdovanja šumskim resursima u BiH i Hrvatskoj, šumskoj rekreaciji ne posvećuje dovoljna pažnja. Zakonom propisana metodika izrade šumskoprivrednih osnova, orijentisana prvenstveno na proizvodnju drvne mase ne obuhvata aspekt planiranja šumske rekreacije. Da bi se potencijali šumskih resursa racionalno koristili i obezbijedile optimalne koristi za društvo, planiranje gazdovanja šumskim resursima treba biti zasnovano na principima multifunkcionalnog šumarstva uz učešće svih zainteresovanih strana u tom procesu. Ovakav pristup bi, uz međusektorsku saradnju i međusobno usklađivanje, sveo na minimum pojavu sve češćih konflikata, kako između različitih pristupa planiranju gazdovanja šumskim resursima, tako i između različitih interesnih grupa.

Vidljivo je da su u BiH najpopularnije one rekreacione aktivnosti koje su pristupačne velikom broju građana, što je također slučaj u Hrvatskoj. Izuzetak predstavlja skijanje kao rekreaciona aktivnost, što se može objasniti činjenicom velike popularnosti zimskih sportova u BiH. Učestalost konflikata između pojedinih rekreacionih aktivnosti i aktivnosti očuvanja okoliša i zaštite prirode uglavnom su uzrokovani neodgovornim odnosom građana koji upražnjavaju rekreaciju, prema okolini i prirodi. U rezultatima za Hrvatsku niti jedan konflikt nije dobio najveću ocjenu na razini države iako na pojedinačnim primjerima zaštićenih područja postoje relativno ozbiljni konflikti.

Prisustvo i stanje infrastrukture za šumsku rekreaciju nije zadovoljavajuće u BiH. Ova ocjena se većinom odnosi na ruralna i udaljena područja, dok su urbane sredine relativno opremljene različitim rekreacionim sadržajima. Međutim, zbog nedostatka finansijskih sredstava za njihovo održavanje i unapređenje, kvalitet takve infrastrukture nije na zadovoljavajućem nivou. U Hrvatskoj je vidljiv značajan napredak po ovom pitanju.

Iako ocjena odnosa društva a posebno šumarske struke prema šumskoj rekreaciji u BiH pa i Hrvatskoj nije zadovoljavajuća, određene pozitivne primjere ne treba zanemariti. Oni se prije svega odnose na slučajeve prepoznavanja značaja i potencijala šumske rekreacije od strane pojedinih poslovnih sistema šumarstva, što se ogleda u uključenju rekreacionih funkcija šume u proces planiranja i upravljanja šumskim resursima.

Summary

FOREST RECREATION IN B&H WITH OVERVIEW ON CROATIAN SITUATION

Although the forest recreation in B&H and Croatia is not so recognised yet, there are great potentials for its development. The potentials are seen in existing natural values and growing demand of society towards forest recreation. Since B&H population is characterised by low incomes, the easiest way for satisfying recreational needs is simply "going to the forests" which is the case for many people in Croatia, too. Forest related legislation is to certain extent adapted to usage of forest for the purpose of recreation. Education of forest professionals for planning and executing tasks in forest recreation is unsatisfactory. Also, the methodology for development of forest management plans prescribed by the legislation does not respect multiple use forestry concept and public participation approach in planning. This situation favours increase of conflicts between different forest functions, different stakeholders and different user groups. The most important conflicts in the aspect of forest recreation are between different stakeholders and forest recreation and between different user groups. The simplest forest recreation activities are the most popular (e.g. walking, bicycling, picnicking, fishing). The quality of forest recreation infrastructure present in urban, rural and remote areas is

not satisfactory. Although the overall approach to forest recreation in B&H and Croatia is not satisfactory, there are some positive examples which should not be neglected: suitable law provisions, positive approach of some forest companies to forest recreation, increasing participation in international education programmes by forest professionals, and successful examples of conflict resolutions.

Literatura

1. Cost Action E33, (<http://www.openspace.eca.ac.uk/costE33/objectives.htm>)
2. Douglass, R. W. (2000): Forest Recreation, fifth edition, Illinois, str. 4, 10.
3. FAO (2004): Global Forest Resources Assessment Update 2005 – Terms and Definitions, Working Paper 83/E, Rome, str. 10-11.
4. Grupa autora (2003): Akcioni plan za zaštitu okoliša BiH - NEAP, Sarajevo, str. 49.
5. Rey, G., Hermeline, M. (1997): Europe and the forest – Study performed by the EUROFOR group coordinated by the Office national des forets (France), volume 3, European Parliament, str. 112.
6. Službene novine F BiH (2002): Zakon o šumama Federacije BiH, 20/2002, Sarajevo.
7. Službene novine F BiH (2003): Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH, 33/2003, Sarajevo.